

Op zoek naar een pluriforme arbeidsmarkttheorie

L. van der Laan, Spatial labour markets in the Netherlands, dissertatie Erasmus Universiteit, Eburon, Delft, 1991.

De toevoeging van ruimtelijke factoren aan de theorieën van de arbeidsmarkt houdt een sterke stijging in van het aantal variabelen. Het is daarom begrijpelijk dat velen die zich op dit terrein bezighouden, uitwijken naar deelproblemen, zoals het onderzoek van migratiestromen of van forensisme. Daarbij is het ruimtelijke aspect bij dit soort studies beperkt tot de overbrugging van afstand. In dergelijke studies is het mogelijk om uit te gaan van de neoklassieke denkschema's, waarbij het keuzegedrag van individuen centraal staat. Indien echter complexere structuren aan de orde zijn, zal men eerder geneigd zijn bij andere denkschema's te rade te gaan. Integratie van verschillende theoretische benaderingen is natuurlijk zeer moeilijk, zo niet onmogelijk, vanwege het verschil in wetenschapsfilosofische uitgangspunten.

Ambitieuze poging

In de dissertatie van Van der Laan wordt een ambitieuze, en niet geheel geslaagde, poging gedaan om verschillende theoretische denkschema's en tegelijkertijd een groot aantal variabelen in een nieuw integraal model te plaatsen. Of, zoals de auteur het zelf in diens samenvatting (blz. 215) stelt: "... niet alleen wordt de regionale verscheidenheid in arbeidsmarkten met behulp van een theoretisch gefundeerd model geanalyseerd, ook vinden de geconstateerde samenhangen hun weerslag in een kwantitatief causaal model op basis waarvan regionale voorspellingen kunnen worden gedaan". Over die voorspellingen lezen we verder overigens niets.

De studie wordt begonnen met een overzicht van studies omtrent de ruimtelijke aspecten van de arbeidsmarkt, waarna een overzicht volgt van het begrip 'regio', als een 'mental construct', een begrip dat wordt gedefinieerd door de bedoeling der

gebruikers. De auteur hanteert vervolgens het begrip als een 'arena' waarin de aanbieders en de vragers van arbeid elkaar ontmoeten. Tegelijkertijd is er instroom en uitstroom van arbeid via migratie en forensisme, hetgeen modellering ingewikkeld maakt.

In hoofdstuk 3 presenteert Van der Laan een classificatie van arbeidsmarktregio's. Deze is gebaseerd op een multivariate analyse van de veertig COROP-regio's via zes kwantitatieve variabelen, te weten: inkomend en uitgaand forensisme; idem migratie; het interne aanbod van de regio; en de interne vraag van de regio. Er zijn geen kwalitatieve variabelen gebruikt, omdat die, volgens de auteur, niet neutraal zijn met betrekking tot de gehanteerde theorie. Voor de analyse werd gebruik gemaakt van het Clustan 2-1-programma.

Op basis van deze analyse werden vijf typen regio's onderscheiden en op basis van eigen inzichten benoemd: traditioneel industriële gebieden (zes regio's); agrarisch-industriële regio's (negen); stedelijk-industriële regio's (elf); centraal-stedelijke regio's (zeven); en de peri-urbane gebieden (zes). Daarnaast werd Flevoland apart gehouden, vanwege de moeilijke indeelbaarheid. De groepen 4 en 5 liggen in de drie westelijke provincies, door de auteur aangeduid als Randstad.

Hoofdstuk 4 handelt over vier verschillende theoretische benaderingen met betrekking tot de arbeidsmarkt, te weten de neoklassieke, de post-Keynesiaanse, de institutionele en de neo-Marxistische visies. Van der Laan stelt (blz. 62) dat de keuze van deze vier benaderingen bepaald werd door zijn nadruk op het macro-economische niveau. Het is daarom verwonderlijk dat hij niet het Keynesiaanse perspectief meeneemt. Overigens kan worden geconstateerd dat

in dit hoofdstuk, en in hoofdstuk 5, een verantwoord en grondig doorzicht overzichts van de theorie wordt geboden. Hij geeft ook aan waar de directe verbanden met het onderzoek van de arbeidsmarkt kunnen liggen.

Het is evenwel de vraag of de gekozen indicatoren wel voldoende gericht zijn op de bedoelingen van de aanhangers der verschillende benaderingen. Zo wordt bij voorbeeld het begrip 'regulatie' (uit de visies der Institutionalist en neo-Marxisten) gemeten aan de hand van variabelen zoals het lidmaatschap van vakbonden en de omvang van ondernemingen. Ook wordt het begrip 'heterogeniteit van de arbeidsmarkt' wat al te gemakkelijk vereenzelvigd met de mobiliteit tussen sectoren. In de institutionele visie omvat heterogeniteit veel meer, onder andere de problematiek van discriminatie tussen personen voor functies en de ruimtelijke segmentering op grond van woonplaats. De keuze der indicatoren is natuurlijk te verdedigen op grond van de macro-analyse, maar daarmee is tegelijkertijd een zwakte aangegeven van deze benadering. Immers, de besproken theorieën kunnen nu eenmaal niet zo maar op een macro-hoop worden gegooid zonder nadeel voor de visies die meer op de besluitvorming zijn gericht. De auteur heeft duidelijk een voorkeur voor de 'structurele' theorie en minder aandacht voor de theorie die gericht is op keuzege drag. Daardoor komt ook de neoklassieke benadering minder duidelijk naar voren.

Van der Laan noemt zijn benadering een heterodox model, dat wil zeggen: een samenstelling van onderdelen van de vier aangegeven theoretische benaderingen, gereed gemaakt voor het onderzoek van de regionale arbeidsmarkten. Het is begrijpelijk dat hij streeft naar een pluriforme theorie, omdat de verklaring der verschijnselen en hun samenhangen op grond van één benaderingswijze niet voldoet.

In de hoofdstukken 7 en 8 werkt hij een en ander nader uit in het licht van zijn analyse van de regionale arbeidsmarkten. Dat geschiedt heel zorgvuldig en illustratief, maar de uitkomsten blijven toch wel aan de teleurstellende kant. Zo wordt bij voorbeeld gesteld dat de werkloosheid van belang is voor het karakteriseren van een regio (blz. 147) en dat forensisme meer voorkomt in regio's met een hogere vraag (blz. 150). De

analyses leiden hem er voorts toe het aantal van vijf typen regio's te verminderen tot drie; daarbij komen – niet verbazend – natuurlijk de drie voor de geografie klassieke zones uit de bus rollen, te weten de Randstad, de intermediaire gebieden en de perifere regio's.

De plaats van de theorie

De laatste pagina's van hoofdstuk 8 zouden beter passen in het laatste hoofdstuk (9), onder de titel Summary and general conclusions. In dit hoofdstuk komen niet alleen samenvattende en concluderende opmerkingen naar voren, zoals men uit de titel zou hebben verwacht. Er wordt opnieuw begonnen met theoretische beschouwingen die eerder thuis zouden zijn geweest in een van de eerste hoofdstukken. Aan het einde van hoofdstuk 8 en in hoofdstuk 9 wordt bij voorbeeld gesproken over 'path-analysis' en 'hysterese'. Geconcludeerd wordt dat de historische ontwikkeling een integraal deel moet uitmaken van studies op het gebied van de regionale arbeidsmarkt. Op zich juist, maar waarom deed de auteur dat dan niet in deze studie? Zo stelt hij op blz. 189 in een soms wat moeilijk te begrijpen zin: "Space (as an abbreviation of the regional differentiation of the structure of the labour market) is created by the dialectic relationship between the general labour market processes which evolve at a macro level, and the regional arena. The historical path of both the general processes and the regional arena additionally structures this dialectic relationship". En verderop (blz. 195): "Regional differentiation in labour markets is caused by the dialectical meeting of general socioeconomic developments and processes in the regional arena, all set within the historical context. This will structure the future pattern and processes of regional labour markets".

Doel bereikt?

De dissertatie van Van der Laan is zonder twijfel een doorwrochte analyse. De auteur is het sterkst als hij bezig is met de statistische analyse. Bij zijn bespreking en gebruik van theorie schiet hij echter regelmatig over zijn doel heen. De vraag kan zelfs worden gesteld of hij de besproken theorieën wel nodig had. De meeste variabelen worden immers in alle benaderingen gebruikt. Voorts kan men zich afvragen of de keuze der variabelen niet eerder wordt bepaald door de niveaus van

analyse, namelijk of er sprake is van micro- of macroniveaus. De auteur meldt immers zelf op blz. 102: "The conclusion that, in relation to our problem, it is particularly the research objects and context that are important also has consequences for the possibility of the creation of a heterodox model".

Vermoedelijk heeft de auteur last gehad van een neo-Marxistische invloed die hij in dit boek heeft weten weg te schrijven door een studie te maken van alternatieve benaderingen. Dat doet hij overigens op een zodanige wijze dat het resultaat heel nuttig is voor diegenen die in de arbeidsmarkttheorie geïnteresseerd zijn. Daartoe was een zo breed opgezette theoretische studie evenwel niet nodig geweest.

Een ander nadeel van dit overigens zeer degelijk opgezette werk is het nogal complexe taalgebruik, dat ook herhaaldelijk nogal storende fouten in het Engels bevat.

J.G. Lambooy

De auteur is verbonden aan het Economisch-Geografisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam.